

Zaprta laž.

(Burka v enem dejanju. — Spisal dr. Andrej Pavlica.)

Osebe:

Oče, premožen kmet; mati: sedemletna hčerka Anica; petletna hčerka Elzica; osemletni sin Mirko; dekla Ivanka; vaški stražnik in drugi ljudje.

Prvi prizor.

(Družina sedi po kosilu v sobi, v kateri je poleg druge oprave tudi velika skrinja; dekla Ivanka spravlja posodo z mize.)

Mati (kazaje na veliko skrinjo): Rada bi vedela, kdo jemlje iz skrinje jabolka in orehe? Vsak dan jih je manj. Bojim se, da ne bomo imeli letos za velikonočne praznike ni enega jabolka in oreha več. Otroci, povejte, kdo jemlje! Morda si videla ti, Ivanka, koga?

Ivanka (odnašaje posodo z mize): Jaz nisem videla nikogar! (Se ustavi s posodo pri vratih in posluša.)

Oče: Od zdaj naprej bo treba vedno zaklepati skrinjo!

Mati: Saj jo zaklenem vselej; a to seme tatinsko najde in vzame ključ in samo odpre. Včeraj sem zaprla, a danes je ključ spet v skrinji. Kdo ga je vzel? Povej, Mirko, ali si bil ti?

Mirko (naglo odgovarjaje): Vsako reč se zvrže name!

Mati: Ali veš, kdo pa je?

Mirko (naglo odgovarjaje): Anico in Elzico sem videl, kako sta vzeli jabolka in orehov iz skrinje in sta jih jedli skrivši. (Proti Anici in Elzici:) Vidve sta vzeli; prav res, vidve!

Mati: Kaj tako? Anica in Elzica delata tako?

Oče: Že spet onidve! Kdo vama je to dovolil?

Elzica (jokaje): Jaz nisem vzela nič! Mirko, ti lažeš!

Anica (jokaje): Vzela sem samo enkrat par orehov in par jabolka. Takrat me je videl Mirko, samo takrat! Dala sem polovico Elzici. (Ivanka odide s posodo v kuhinjo.)

Oče: Kdo pa ti je dovolil to? Kdor vzame enkrat, vzame tudi dvakrat. Kolikokrat ti bom še to povedal?

Anica (jokaje): Od kar ste prepovedali, nisem vzela nobenkrat več in prej sem vzela samo enkrat. Takrat naju je videl Mirko, samo takrat! Kdo je potem jemal jabolka in orehe, ne vem.

Mirko: Tebe sem videl! Da! prav res je! Tudi Elzica je jedla!

Anica (jokaje): Mirko, ti lažeš! Jaz sem vzela samo enkrat!

Elzica (jokaje): Prav res je, da laže! Jaz nisem vzela nikoli! Samo enkrat mi je dala Anica, in samo takrat naju je videl Mirko.

Mati (resno): Resnica mora na dan! Kmalu se bo pokazalo, kdo krade. Gorje tebi, Mirko, ako lažeš. Nobena reč se mi bolj ne gnusi, kot lažniv jezik. Laž je velika gnusoba.

Mirko: Jaz ne lažem! Prav res, da sem ju videl!

Anica (jokaje): Laže, prav res laže!

Mati: Enkrat sta pa vendarle jedli brez dovoljenja, in to ni bilo lepo! Tiho zdaj!

Oče: Odkar sta začeli hoditi okrog s tistimi tovarišicami, sta vedno bolj neubogljivi.

Anica (jokaje): Saj ne greva nikoli nikamor!

Oče: Danes bosta doma! V kuhinji je mnogo dela! (Vstane!) Povem vama, da od zdaj naprej ne bosta letali več okrog!

Mati: Danes bosta pomagali Ivanki umivati in snaziti. (Vstane.) Ta teden hočemo vse osnažiti in počistiti. (Pobere ostalo posodo z mize in gre proti kuhinji.) Le poslušno pojdiva z menoj!

Oče: Ti Mirko pa vzemi v roke knjigo in glej, da se boš učil! Za par tednov se začnejo v mestu že šole. Kako pojdeš v šolo, ako se ne boš učil?

Mirko: Saj se učim rad. (Mati in hčerki gredo proti vratom. Mirko stopa počasi za njimi.)

Oče: Govoril bom morda še danes z gospodom učiteljem, da ti kaj pokaže v nemščini. (Gre proti skrinji.) Ključ je še vedno v skrinji! (Zaklene skrinjo.) Tu je ključ!

Mati (ki se vrne): Kmalu bi ga bila zopet pozabila. (Vzame ključ.)

Oče: Treba ga je dobro skriti, da ga ne najde spet kak tat!

Mati: Odslej ga ne bo nihče več našel! (Odide z otroki v kuhinjo.)

Oče (hodeč po sobi sam): Najbolje je, da ga priporočim gospodu učitelju. Tako ne sme več dalje; fant lenari od tedna do tedna bolj. Če ga mislimo dati v mesto, mora prej kaj znati. Mislim, da je danes gospod učitelj doma. Prav bi bilo, ko bi ga obvestil o tem že danes. Upam, da mi ne odbije prošnje, saj mi je on nasvetoval, naj ga dam v šole, ker da je dobre glave. Kar zahteva, rad plačam! (Premišluje.) Najbolje je, da grem takoj zdaj k njemu in mu razložim vse! Začetek šolskega leta je blizu. Odlašati ne smemo več! (Vzame klobuk in odide skozi vrata v ozadju.)

Drugi prizor.

Mirko (stopi s knjigo v roki potihoma v sobo): Tu je ključ! Če ga še tako skrrijejo, ga Mirko vendarle najde. (Dene knjigo na mizo, gre po prstih k skrinji, jo odpre in vzame oreh in jabolko.) Juhe! Tu je že eno jabolko in en oreh! Treba je znati! Zdaj sem popolnoma varen. Oče ne pridejo po navadi do noči domov. (Pogleda na uro, ki visi na steni.) Hej, časa imam še dosti! Mama, Anica in Elzica pa imajo delo v kuhinji in ne utegnejo sem. (Razdrobi oreh in poje jedrce.) Zdaj pa še jabolko! Kako je lepo! (Začne jesti.) Jaz jem jabolka, Anica in Elzica imata pa skomino. (Se zasmeje.) Pravita, da sem lagal; pa nisem lagal, ne, saj sem ju videl resnično, da sta jedli jabolka in orehe. (Zunaj se zaslišijo koraki. Mirko poslušuje.) Kaj pa to? Kdo prihaja? (Teče proti drugim vratom, a se ustavi pred njimi.) Kdo me moti? (Nekdo zaklene s ključem vrata, skozi katera je prišel Mirko. Mirko poslušaja in se potem počasi po prstih vrača k skrinji.) Hvala Bogu, da ni prišla noter. Nič ne dé, če so tista vrata zaklenjena. Saj so tam-le še druga vrata, in skozi njih lahko utečem. (Pristopi k skrinji.) Zdaj pa še en oreh! (Vzame oreh, ga razdrobi in poje jedrce.) In še eno jabolko! Ne bode jih še zmanjkalo, ne! (Vza-

me jabolko in začne jesti.) Očeta ne bo še tako hitro. Časa imamo še dovolj. (Spet se zaslišijo koraki prihajajočega z dvorišča.) Kdo je spet tu? (Poslušaja.) Kdo me neki venomer moti? Naravnost sem prihajal! (Pogleda prestrašeno na uro, ki visi na steni.) Oče gredo! Kam naj se skrijem? (Gleda okrog, premišluje, kaj naj stori; potem pa pograbi lupine na tleh in skoči urno v veliko skrinjo in se skrrije vanjo.)

Oče (stopi v sobo in zagledavši Mirkovo šolsko knjigo): Aha! Tu je pustil knjigo. Bog vé, kam je šel? Bržkone se ni danes spet nič učil. (Vzame v roko Mirkovo knjigo in jo pregleduje, potem pa gre k drugim vratom, a jih najde zaklenjene.) Kdo jih je zaprl? (Potrka močno. Dekla Ivanka mu odpre.) Ivanka, kdo je zaprl vrata?

Ivanka: Jaz sem jih zaprla pravkar. Ukazali so gospodinja, da ne bi hodili otroci v sobo.

Oče: Kje je Mirko? Tam le na mizi je njegova knjiga. On je moral biti tu. Kam je utekel?

Ivanka: V kuhinji ga ni. Malo prej sem ga videla s knjigo v roki na veži.

Oče: Ali ga ni več na veži?

Ivanka: Zdaj ga nisem več videla. Ne more biti daleč!

Oče: Ali ga nisi videla nikoder?

Ivanka: Saj je bil pravkar na veži! Morda je na dvorišču? Ali ga niste videli na dvorišču?

Oče: Na dvorišču ga ni! Ta porednež mi je spet kam ušel! (Zapre nevoljno vrata.) Samo tovaršija mu gre po glavi. Knjige pa počivajo doma! (Gre k skrinji, v nji zagleda ključ.) Že spet ključ notri! Nobena beseda ne pomaga več! (Zapre skrinjo in shrani ključ v žep.) Ključ moram vzeti s seboj. Morda se mi je skrnil nalašč, ker bi rad kradel orehe v moji odsotnosti. Bomo že videli! Res me skrbi, ker postaja fant vedno bolj neubogljiv in trmast. Gotovo se ni učil danes spet nič. (Gre k mizi in vzame Mirkovo šolsko knjigo v roko.) Kako pojde v mesto v šolo, če se bo učil tako leno? Gospod učitelj pravi, da ima dobro glavo; pa kaj pomaga v šoli dobra glava, če se noče učiti? Ni dvoma, da je s kakimi pohajaji kje na trgu. Grem, da ga poiščem. Danes bo pela šiba. Odslej naprej bom moral drugače ukrepati! (Vrže knjigo na mizo in odide skozi vrata v ozadju.)

Tretji prizor.

(Mati, Anica in Elzica prinesejo v sobo umito posodo.)

Mati: Hvala Bogu! Kar smo storile danes, ne bo treba jutri. (Devajo posodo na mizo.) Rada bi vedela, kam je izginil Mirko? (Zagleda njegovo knjigo.) Tu je njegova knjiga!

Elzica: Prej sem ga videla na dvorišču.

Mati (spravlja posodo v omaro): Bog zna, kam je spet šel! Bojim se, da se bodo jezili danes oče, ker ga spet ni toliko časa.

Elzica: Saj ni dolgo, kar sem ga videla na dvorišču.

Mati (Anici): Pojdi, Anica, in poglej na dvorišče! Morda je tam. Spotom pa zapri dobro vrata zunaj na veži. Vsak dan slišimo o tatovih in o drznih vlomih. Še tega bi nam bilo treba, da bi nas kdo okral. Ko se začne bližati večer, se jaz vedno bojim. (Anica gre skozi vrata v ozadju.) Pa ne moti se dolgo zunaj! Pridi hitro! Izvršiti morava še danes pletenje. Če pojde Mirko v mesto v šolo, imeti mora nekaj parov nogavic. (Elzica sede k mizi.)

Elzica: Mama, kaj bi nam pa storili tatovi, ko bi prišli?

Mati: Pri Erženovih so odnesli denar in perilo ter napravili nemalo strahu. Tega bi rada ne doživela. Moja ranjka mati, Bog jim daj nebesa, so mi večkrat pravili, v kakšnem strahu so bili nekoč, ko je hlapec začel klicati po noči: Tatovi, tatovi! Prav iz te-le skrinje so bili odnesli nekaj dragocenosti, ki so jih skrbno hranili za svoje hčere. (Mati gre, ko pospravi posodo v omaro, k mizi in išče v miznici pletiva.)

Elzica: Ali niso mogli Erženovi vloviti tatov?

Mati: Saj jih niso slišali. Ko so se prebudili, so tatovi že odhajali. Hlapca, ki je tekkel za njimi, bi bili skoraj ubili, ker so bili oboroženi s kolmi. Sreča, da ga niso dosti zadeli. (Sede in začne plesti.)

Elzica: Pa kako so prišli tatovi skozi zaprta vrata ponoči?

Mati: Tatovi imajo vse potrebne priprave. Odprli so vrata, zlezli na vežo in prišli tako v sobo. Erženovi so našli odprte vse skrinje in predale. Tatovi so odnesli denar, mnogo perila in dragocenosti.

Elzica: Potem pa ne pomaga zapirati vrat! (Anica se vrne.)

Mati: Nekaj že pomaga! Sliši se ropotanje. Ko pa pridejo tatovi v stanovanje, so nevarni. Kjer so moški doma, je že malo drugače. Tatovi pa dobro vedo, kedaj so doma samo ženske. Včasih si nadenejo tudi drugačne oblake, da jih ni mogoče spoznati. Dandanes je mnogo hudobije na svetu.

Anica: Mirka nisem našla na dvorišču.

Mati: Kam je spet utekel? Oče se bodo jezili, ako ga ne najdejo, ko se vrnejo.

Elzica (Anici): Ali si dobro zaprla? Mama pripovedujejo o tatovih, ki so okradli Erženove.

Anica: Zaprla sem dobro, pa tatovi imajo ključe. Mimica Erženova mi je pravila danes v šoli, kako so prišli skozi zaprta vrata, in kakšen strah so jim napravili. Tudi Mimici so odnesli nekaj reči. (Sede.)

Mati: Zato pa moramo biti pazljivi. (Podajaje Anici nastavljeno nogavico.) Anica, vzami zdaj v roko nogavico! (Anica vzame nogavico in začne plesti.)

Elzica: Ali niso slišali, Erženovi nobenega ropotanja, ko so odpirali tatovi vrata? Saj je moralo biti veliko ropotanje!

Mati: Slišali so neko ropotanje, pa si niso mogli misliti, da bi bili tatovi.

Elzica: Da bi le že prišli kmalu oče! Mene je strah, Anica! (Vsi utihnejo. V skrinji se zasliši rožljanje z orehi in tiho ihtenje. Anica in Elzica prestrašeni pogledata mater.)

Anica (potihoma): Mama, kaj pa je to? Ali slišite? (Poslušajo. Rožljanje z orehi in ihtenje se ponavlja.)

Elzica (potihoma in prestrašeno): Kdo je? (Bolj potihoma.) Tatovi so, mama, tatovi!

Mati: Nekaj mora biti v skrinji, ker se sliši, kakor da-bi kdo jokal. (Gre počasi proti skrinji in posluša.) Anica, pojdi v kuhinjo k Ivanki in ji reci, naj prinese ključ od skrinje! Ona že ve, kje je. (Anica odide naglo, Elzica se približa materi. Ihtenje potihne.) To je pa res čudno. (Poslušaj.) Kaj more to biti? Saj so zaprli oče opoldne skrinjo s ključem, in takrat ni bilo nič slišati. (Poslušaj. Anica se vrne z Ivanko.)

Elzica: Že gre Ivanka!

Mati: Kje je ključ?

Ivanka: Ključa ni na mestu, kamor ste ga dajali. Jaz ga ne morem najti.

Mati: Kdo ga je mogel vzeti? (Poizkuša odpreti. Ihtenje v skrinji se zasliši iznova.)

Ivanka: Čudno res, kam je izginil ključ.

Anica (Ivanki): Poslušaj!

Ivanka (gre k skrinji, posluša nekoliko in poizkuša odpreti): Nekaj mora biti notri!

Anica (potihoma): Mama, pojdimo po ljudi, da ne bomo sami! Pojdimo po stražnika!

Elzica (držeč se materinega krila): Mama, kdo neki je? Strah me je!

Mati: Nekdo mora biti notri, ker se sliši rožljanje z orehi in ihtenje. Skrinjo treba odpreti. Pojdi, Ivanka, in pokliči ljudi, da odpremo. Pokliči stražnika, ako ga najdeš. (Ivanka odide naglo z Anico. Mati, katere se drži Elzica za krilo, gre za njima iz sobe. V skrinji se zasliši glasen jok. Kmalu pridejo Ivanka, Anica, vaški stražnik in trije drugi, ter vstopijo v sobo za materjo in Elzico. Mati pravi stražniku:) Prosim vas, pomagajte nam odpreti to-le skrinjo. Sliši se iz nje čudno ihtenje.

Anica (stražniku prestrašeno): Poslušajte! (Vsi poslušajo.)

Stražnik (gre k skrinji in posluša): Kje imate ključ? (Ihtenje potihne.)

Mati: Počakajte, ga grem sama iskat.

Stražnik: Najprej treba poiskati ključ!

Ivanka: Ključa ni na mestu, kamor so ga dajali opoldne gospodinja. Iskala sem ga že jaz, a ga ni! Kdo da ga je vzel, ne vem.

Stražnik: Kdo je bil v sobi popoldne?

Ivanka: Mirko je moral biti, ker je pustil tam-le na mizi šolsko knjigo.

Mati (ko se vrne): Ključa ne morem najti. Anica, Elzica, povejta po pravici, ali nista morda vidve vzeli ključa? (Ihtenje se zasliši spet.)

Anica: Jaz ga nisem vzela!

Elzica: Jaz tudi ne!

Stražnik (poslušajoč): Naj gre kdo po kovača, da odpre skrinjo siloma. Nekdo mora biti v skrinji.

Eden izmed ljudi (hoče iti po kovača, a sreča že pri vratih očeta, prihajajočega domov): Gospodar je tu! On bo vedel za ključ!

Oče (vstopivši v sobo, se začudi): Kaj je pa to — za božjo voljo? Kaj uganjate v moji hiši?

Elzica (teče očetu nasproti): Tatovi so, tatovi so! Poidite hitro!

Stražnik: Poklicali so me, da odprem in preiščem to skrinjo. V njej mora biti nekdo, ker se sliši rožljanje z orehi in ihtenje.

Ključa ne morejo nikjer najti. Pravkar smo hoteli poslati po kovača.

Eden izmed ljudi: Strah je notri, boste videli, strah! Čegava je ta skrinja? Duhovi so notri. Ha, ha, ha!

Drugi izmed ljudi: Nekaj mora biti notri! Kmalu se bo videlo.

Oče (bistro pogleda soprogo): Kje je Mirko? Šel sem na trg, ker sem mislil, da mi je že spet utekel s tovariši kam. Tam-le je pustil knjigo. (Vzame ključ iz žepa in ga da stražniku.) Tu je ključ! Vzel sem ga s seboj, ker nam nekdo vedno raznaša orehe in jabolka iz skrinje. Kmalu popoldne sem jo bil zaklenil, a potem sem našel ključ spet v njej. Kdo je odpiral popoldne skrinjo?

Anica: Jaz nisem bila popoldne nič v sobi, do zdaj.

Elzica: Jaz tudi nič!

Mati: Ključ sem bila dobro skrila, a ga je moral spet kdo najti in vzeti. (Stražnik odpre skrinjo. Iz skrinje vstane Mirko, z obema rokama si mencajoč oči.)

Mati (bližajoč se Mirku): A tako?! Ti si tat?

Eden izmed ljudi: Tu je strah! Ha, ha, ha! (Tudi drugi se smejejo.)

Oče: Glejte, tak je naš študent! Take sramote in burke nam uganja!

Mati: Kdo ti je ukazal vzeti ključ?

Drugi izmed ljudi: Če ga še tako skrijete, ga otroci vendar-le najdejo. Ha, ha, ha!

Mati: Lahko bi se bil zadušil. O nesreča! Še tega bi nam bilo treba!

Oče: Ko sem zapiral skrinjo vdruči, moral je biti že notri. Prav lahko bi se bil zadušil.

Stražnik (položivši roko nanj): Alo, ne pojdeš vun?

Oče: Grdi pohajač in lenuh! Za knjige in za šolo mu ni prav nič mar; samo jedel bi, pohajal in burke uganjal.

Mati: Ali nisem rekla, da se bo izkazala resnica, kdo krade orehe in jabolka? Grdi lažnjivec ti!

Anica (se zažene proti Mirku in maha z roko proti njemu): Zaprta laž, oj zaprta laž! Rekel si, da ne jemlješ orehov in jabolk. Zdaj se je izkazala resnica!

Elzica (Mirku): Zaprta laž, oj zaprta laž, zaprta laž! (Mirko skoči naglo iz skrinje in hoče zbežati. Mati ga prime za roko.)

Mati: Ne boš ušel, nikamor!

Oče (jezno): Pelji ga proč! Nocoj pojde brez večerje spat!

Mati (vodeč ga proti vratom): Ti grdi lažnivec, ti! (Proti drugim): Kakšen strah nam je napravil!

Ivanka: Kaj hočete, taki so nepridni otroci!

Oče: In takega naj damo v šolo? Še izključili bi ga!

Mirko (jokaje): O moj Bog, kaj sem storil! Oče, mamica, nikdar, nikdar več!

Mati: Lej, spet se je izkazalo: Kdor laže, tudi krade. Ali ti je bilo treba te sramote?

Oče: Ajdi z menoj! Nekaj imam tudi zate. Pa ni pod ključem in odslej še manj bo. (Ga odvede.)

Anica in Elzica (kličeč za njim): Zaprta laž, zaprta laž! (Stražnik in drugi se smejejo.)

Mati: Nikar ga ne smešita! Res, kazen zasluži; toda pomnita: Prvi je na vrsti, kdor drugemu greh očita in nesrečo privošči.

(Zavesa pade.)



Pomladni spevi.

Pomladne nade.

V polje bo prispela
vesna lahkokrila,
pa bo cvetje pestro
čez ravan trosila.

Ob potoku vrba
tudi bo zacvela
in bo v mlado jutro
sladko zadehtela.

Pa bo prišel k vrbi
fantič čez poljano,
pa obrezal v jutru
vrbo bo zaspano.

Glasno peval, vriskal
in piščali vil bo,
iz prijetnih sanjic
ptičice budil bo.

Jutro pordečilo
fantiču bo lice,
prve pozdravljale
bodo ga cvetice.

On pa piskal, vriskal
bo kot še nikoli
in pozabil takrat
bo vse zimske bóli.

Aleksij Ivanov.



Pomladni poslanci.

Hi-hi-hi... kako veselo
travica se ziblje,
in vršiček se zelenim
jelčicam nagiblje!

Plešejo li nagajivi
palčki na poljani?
So li prišli v tihi gozdič
škrati neugnani?

Prišli, prišli!... Da nam bodo
zimo prepodili:
v gozdu bodo ptičke, v polju
cvetke prebudili.

In potem... ej, vse zaspance
bodo poiskali, —
šlek, šlek, šlek... iz postelj
bodo jih pregnali.

Zvonimir.



Pridi!

Zadonite pesmi jasne
čez poljane, čez goré!
rajskolepi, mili vesni
pesmice naj zadone!

Rajskolepa, zlata pomlad,
leta najkrasnejši čas,
pridi, pridi in poljubi
zemlji žalostni obraz!

Kakor noč pred svetlim solncem
zima pred teboj zbeži,
tisoč srčec ti hvaležno
spev v pozdrav zagostoli.

Saturnin.

